

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
економічних спеціальностей
вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2009

ББК 65.01я73
УДК 30(075.8)
Е 45

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 14/18-Г-2090 від 28.11.2007)*

Рецензенти:

Крисальний О. В. — завідувач відділу науково-організаційного забезпечення ННЦ «Інститут аграрної економіки» доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

Савчук В. К. — завідувач кафедри статистики і економічного аналізу Національного аграрного університету, доктор економічних наук, професор;

Музиченко А. С. — завідувач кафедри економіки підприємства Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, доктор економічних наук, професор.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Уманського державного аграрного університету, протокол 1 від 18 жовтня 2007 року.

Авторський колектив:

Частина I: к.е.н. Бурляй А. П., Андрющенко А. М., Серeda Г. І.

Частина II: к.е.н. Пенькова О. Г., к.е.н. Кримковський Р. Б.

Частина III: к.е.н. Мудрак Р. П., к.е.н. Кримковський Р. Б.

Частина IV: к.е.н. Фицик Л. А.

Частина V: к.е.н. Костюк В. С.

Е 45 Економічна теорія: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 520 с.

ISBN 978-966-364-963-4

Навчальний посібник складається з теоретичної та практичної частин, що забезпечує комплексне вивчення всіх складових економічної теорії та полегшує підготовку до державного екзамену. Посібник в основному відповідає програмам дисциплін «Політична економія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Історія економіки і економічної думки», «Міжнародна економіка» затверджених Міністерством освіти і науки України для підготовки бакалаврів у галуззі знань 0305 «Економіка та підприємництво». Адресується студентам вищих навчальних закладів, аспірантам, викладачам.

ББК 65.01я73
УДК 30(075.8)

ISBN 978-966-364-963-4

© Андрющенко А. М., Бурляй А. П.,
Костюк В. С. та ін., 2009
© Центр учбової літератури, 2009

ПЕРЕДМОВА

У соціально-економічних перетвореннях країни найважливішу роль відіграють фахівці економічного напрямку, які повинні мати сучасні знання, що стосуються закономірностей розвитку економічної системи в умовах глобалізації та володіти здатністю розв'язувати складні господарські проблеми як на макро- так і на мікрорівні.

Запропонований навчальний посібник являє собою систематизоване та цілісне викладення курсу «Економічна теорія», до якого входять чотири складові дисципліни – «Політична економія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка» та «Міжнародна економіка». Розділи посібника охоплюють значну частину проблем сучасної економічної теорії. У першій частині дається характеристика матеріального виробництва як основи життя людського суспільства, обґрунтовується необхідність вивчення економічних законів і категорій.

У частині «Мікроекономіка» висвітлюються основні закономірності та правила прийняття рішень економічними суб'єктами в ринковому середовищі. Зокрема, розглядаються принципи поведінки споживачів і виробників на ринку продуктів та факторів виробництва, умови та особливості встановлення рівноваги за різних ринкових структур.

У частині «Макроекономіка» виділені такі проблеми: національний продукт та його складові, сукупний попит і сукупна пропозиція, макроекономічна нестабільність, державне регулювання і фіскальна політика, грошово-кредитна система і економічне зростання.

У частині «Історія економіки і економічної думки» висвітлено історію господарства України та провідних держав світу, аналізуються сучасні напрями і школи економічної думки.

У частині «Міжнародна економіка» знайшли відображення закономірності розвитку світового господарства, міжнародного бізнесу та проаналізовані основні форми міжнародних економічних відносин.

Посібник в основному відповідає програмам дисциплін «Політична економія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Міжнародна економіка», затверджених Міністерством освіти і науки України для підготовки бакалаврів у галуззі знань 0305 «Економіка та підприємництво».

Даний навчальний посібник поєднує в собі курс лекцій, контрольних питань, задач, тестів, що спрощує студенту процес підготовки до державного екзамену з економічної теорії, а простота та чіткість викладу матеріалу дають можливість за короткий період освоїти основи економічної теорії, перетворивши його у надійний самовчитель для широкого кола читачів.

Навчальний посібник написаний на основі накопиченого досвіду викладання дисциплін «Політична економія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Історія економіки і економічної думки» та «Міжнародна економіка» викладачами кафедри економічної теорії Уманського державного аграрного університету. Автори посібника будуть вдячні за побажання та рекомендації щодо можливого вдосконалення даного видання.

Розділ 22. Макроекономічна нестабільність	281
§ 1. Суть економічного циклу та його фази	281
§ 2. Безробіття як індикатор макроекономічної нестабільності	284
§ 3. Методологічні положення класифікації та аналізу стану економічно активного населення	285
§ 4. Інфляція як індикатор макроекономічної нестабільності	293
Завдання для самоконтролю	297
Розділ 23. Механізм фіскальної політики	300
§ 1. Дискреційна фіскальна політика	300
§ 2. Автоматична фіскальна політика	300
§ 3. Методологія дослідження впливу державних закупок та чистих податків на ВВП	303
Завдання для самоконтролю	306
Розділ 24. Грошово-кредитний ринок та монетарна політика	309
§ 1. Грошово-кредитний ринок та грошові агрегати	309
§ 2. Попит на гроші	310
§ 3. Пропозиція грошей та рівновага на грошовому ринку	313
§ 4. Комерційні банки та їх роль у функціонуванні грошово-кредитного ринку	314
§ 5. Грошово-кредитна політика центрального банку	319
Завдання для самоконтролю	323
Розділ 25. Економічне зростання	327
§ 1. Суть економічного зростання	327
§ 2. Типи та фактори економічного зростання	328
§ 3. Моделі економічного зростання	329
Завдання для самоконтролю	341
ЧАСТИНА IV. ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ	343
Розділ 26. Предмет, методи та періодизація економічної історії	343
§ 1. Предмет, структура та функції економічної історії	343
§ 2. Методи історико-економічного аналізу	344
§ 3. Періодизація економічної історії	345
Завдання для самоконтролю	346
Розділ 27. Господарство первісної доби	347
§ 1. Особливості господарства первісної доби, основні риси її періодизації	347
§ 2. Господарство кам'яного віку	347
§ 3. Господарство мідного, бронзового та залізного віків	348
Завдання для самоконтролю	350
Розділ 25. Економічний розвиток стародавніх цивілізацій	351
§ 1. Особливості економічного розвитку країн Стародавнього Сходу	351
§ 2. Господарство Стародавньої Греції та Риму	354
§ 3. Криза рабовласницького ладу. Її причини	355
Завдання для самоконтролю	356
Розділ 29. Економічний розвиток країн Західної Європи в епоху Середньовіччя	358
§ 1. Основні риси та періодизація феодальної економіки	358
§ 2. Господарство раннього середньовіччя	358
§ 3. Господарство класичного середньовіччя (X–XV ст.)	359
Завдання для самоконтролю	361

Розділ 30. Господарство країн Західної Європи та США у період розпаду феодалізму та зародження Індустріального суспільства (XVI–XVIII ст.)	363
§ 1. Основні фактори розкладу феодального господарства та становлення індустріального суспільства.....	363
§ 2. Особливості генези індустріального суспільства в Голландії, Англії, Франції.....	364
§ 3. Економічний розвиток північноамериканських колоній.....	365
Завдання для самоконтролю.....	367
Розділ 31. Промислова революція у найбільш розвинутих країнах Західної Європи та США	369
§ 1. Причини, хід та наслідки промислового перевороту в Англії.....	369
§ 2. Особливості промислового перевороту у Франції та Німеччині та США.....	370
§ 3. «Пруський» та «американський» шляхи розвитку капіталізму в сільському господарстві.....	372
Завдання для самоконтролю.....	374
Розділ 32. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.	376
§ 1. Революція в галузі науки та її наслідки.....	376
§ 2. Перехід від вільної конкуренції до монополій.....	376
§ 3. Особливості економічного розвитку провідних країн світу в кінці XIX – на початку XX ст.....	377
Завдання для самоконтролю.....	380
Розділ 33. Господарство світу в міжвоєнний період	382
§ 1. Економічні наслідки Першої світової війни.....	382
§ 2. Економічний розвиток провідних країн світу у 20-ті роки.....	382
§ 3. Світова економічна криза 1929–1933 рр.....	384
§ 4. Господарство розвинутих країн світу в 30-х роках.....	386
Завдання для самоконтролю.....	389
Розділ 34. Господарство країн світу в роки Другої світової війни. Економічні перетворення та реформи у зарубіжних країнах у післявоєнний період (1939–1970)	391
§ 1. Економіка провідних країн в роки Другої світової війни. Економічні наслідки війни.....	391
§ 2. План Маршалла та його внесок у відродження післявоєнного господарства країн Західної Європи.....	393
§ 3. Економічна програма Л. Ерхарда в ФРН.....	393
§ 4. Економічна політика голлізму у Франції.....	394
§ 5. Японське «економічне диво».....	395
Завдання для самоконтролю.....	396
Розділ 35. Сучасний етап реформування у зарубіжних країнах	397
§ 1. Економічні проблеми сучасного етапу господарського реформування у зарубіжних країнах.....	397
§ 2. «Рейганоміка» та її результати.....	397
§ 3. Економічні реформи уряду М. Тетчер.....	398
Завдання для самоконтролю.....	400
ЧАСТИНА V. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА	402
Розділ 36. Суть і основні тенденції міжнародної економіки	402
§ 1. Суть, основні риси та етапи розвитку світового господарства.....	402
§ 2. Міжнародні економічні відносини та їх форми.....	404
§ 3. Економічні аспекти глобальних проблем.....	405
Завдання для самоконтролю.....	407

Розділ 37. Міжнародна торгівля.....	409
§ 1. Суть та значення міжнародної торгівлі.....	409
§ 2. Ціноутворення в міжнародній торгівлі.....	410
§ 3. Регулювання міжнародної торгівлі.....	412
§ 4. Україна на світовому ринку товарів і послуг.....	415
Завдання для самоконтролю.....	417
Розділ 38. Міжнародний рух капіталу.....	420
§ 1. Суть, причини та наслідки руху капіталу.....	420
§ 2. Форми руху капіталу.....	421
§ 3. Іноземні інвестиції в Україні.....	423
Завдання для самоконтролю.....	425
Розділ 39. Міжнародна міграція робочої сили.....	428
§ 1. Суть, причини та наслідки міграції робочої сили.....	428
§ 2. Сучасні світові ринки робочої сили.....	430
§ 3. Міграційні процеси в Україні.....	432
Завдання для самоконтролю.....	435
Розділ 40. Світова валютна система та міжнародні розрахунки.....	437
§ 1. Світова валютна система та етапи її становлення.....	437
§ 2. Суть та основні інструменти валютної політики.....	440
§ 3. Структура та основні механізми валютного ринку.....	444
Завдання для самоконтролю.....	446
Розділ 41. Міжнародна економічна інтеграція.....	450
§ 1. Суть, передумови та форми інтеграції.....	450
§ 2. Інтеграційні процеси в Європі.....	451
§ 3. Особливості інтеграційних процесів у Північній та Латинській Америці.....	453
§ 4. Інтеграція в Азії та Африці.....	455
Завдання для самоконтролю.....	459
Розділ 42. Міжнародний бізнес.....	462
§ 1. Спільні підприємства, їх природа та функції.....	462
§ 2. Транснаціональні компанії, їх суть та еволюція.....	465
§ 3. Вільні економічні зони та їх роль в міжнародному бізнесі.....	466
Завдання для самоконтролю.....	469
ГЛОСАРІЙ.....	472
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	509

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

АНДРЮЩЕНКО Андрій Миколайович
БУРЛЯЙ Аліна Павлівна
КОСТЮК Віра Степанівна
КРИМКОВСЬКИЙ Руслан Борисович
МУДРАК Руслан Петрович
ПЕНЬКОВА Оксана Георгіївна
ФИЦИК Лариса Анатоліївна

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Керівник видавничих проектів — *Б. А. Сладкевич*
Дизайн обкладинки — *Б. В. Борисов*
Коректор — *С. С. Савченко*

Підписано до друку 23.07.2009. Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Гарнітура PetersburgС.
Умовн. друк. арк. 30,22.
Наклад 1000 прим.

Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23
м. Київ, 04176
тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63
8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)
e-mail: office@uabook.com
сайт: WWW.CUL.COM.UA
Свідоцтво ДК № 2458 від 30.03.2006